

INTELEKTUALNOST

Slide 1

Sposobnosti so osebnostne značilnosti, ki pomembno vplivajo na to, kar zmoremo, kaj lahko dosežemo in koliko smo pri opravljanju določenih nalog lahko uspešni. Vendar dosežki in stopnja uspešnosti niso odvisni zgolj od sposobnosti, ampak tudi od znanja, motivacije, situacijskih dejavnikov in drugih osebnostnih značilnosti. **Sposobnosti so torej potencial ali zmožnost za dosežke na določenem področju.**

Slide 2

Inteligentnost je umska sposobnost. Raziskave opredeljujejo inteligentnega človeka

- a.) ki hitro in učinkovito rešuje miselne probleme
- b.) ki je zmožen logičnega razmišljanja
- c.) ki ima dobro razvite besedne sposobnosti
- d.) ki je socialno kompetenten, kar pomeni da je sposoben učinkovite interakcije z drugimi ljudmi.

Če povzamemo je **inteligentnost sposobnost učinkovitega mišljenja in prilagajanja okolju.**

Slide 3

Ker je inteligentnost za človeka zelo pomembna, je bilo vloženih tudi veliko sredstev in naporov v njeno merjenje. Prvi testi inteligentnosti so imeli serije nalog, ki so bile natančno umerjene tako, da so skupine nalog ustrezale povprečnim sposobnostim skupine otrok določene starosti. William Stern je predlagal, da bi mentalno starost otroka delili z dejansko starostjo otroka in količnik pomnožili s 100. Tako je nastal znani pojem **količnik inteligentnosti - IQ**. V uporabi so različne lestvice vrednosti IQ-ja. Ena Takih je Termanova lestvica - ljudje katerih IQ je nižji od 70, so označeni kot mentalno podnormalni (defektni) ljudje. Ti ljudje ponavadi niso sposobni za šolanje, niti za opravljanje najosnovnejših del. Glede na stopnjo mentalne podnormalnosti jih razdelimo na več kategorij. Najmanj prizadeti so *debili* (IQ med 50 in 69), težja je *imbecilnost* (IQ med 25 in 49), najtežja pa *idiotija* (IQ pod 25).

Slide 4

Z vprašanjem kaj je inteligentnost je tesno povezano tudi vprašanje ali je inteligentnost ena sama, splošna imska sposobnost ali obstaja več med sabo neodvisnih inteligentnosti. Nekateri psihologi zagovarjajo pohmovanje inteligentnosti kot splošne umske sposobnosti (t.i. g-faktor), s katero lahko pojasnimo posameznikove dosežke na različnih področjih. Drugi psihologi pa zavračajo pojmovanje, da je inteligentnost ena sama, in razvijajo teorije o obstoju več različnih med seboj neodvisnih inteligentnosti – med najbolj znanimi je teorija raznoterih inteligentnosti ameriškega psihologa Howarda Gardnerja.

Gardner razlikuje osem med seboj neodvisnih inteligentnosti. Medsebojna neodvisnost inteligentnosti pomeni, da visoka inteligentnost na enem področju ni nujno povezana z visoko inteligentnostjo na drugih področjih.

Slide 5

Jezikovna inteligentnost: sposobnost učinkovitega besednega izražanja in razumevanja kompleksnih besednih sporočil. Označuje jo občutljivost za pomen besed in za različne funkcije jezika. Uporabljamo jo npr. pri branju knjige, pisanju eseja in razumevanju predavanja.

Logično-matematična inteligentnost: sposobnost abstraktnega in logičnega razmišljanja. Uporabljamo jo npr. pri reševanju abstraktnih matematičnih problemov, pri deduktivnem in induktivnem mišljenju, pri znanstvenem raziskovanju.

Prostorska inteligentnost: sposobnost tvorbe vidnih predstav o poteku ali videzu stvari ter sposobnost najti se v prostoru in presoditi razmerja med predmeti v prostoru. Uporabljamo jo npr. pri vožnji skozi neznamo mesto, risanju, oblikovanju različnih materialov.

Glasbena inteligentnost: sposobnost ustvarjanja in poustvarjanja glasbe, prepoznavanja melodij in sledenja ritmu. Ljudje, ki imajo visoko razvito glasbeno inteligentnost, so izjemno občutljivi na barvo, ritem, trajanje in glasnost zvokov. Uporabljamo jo pri igranju glasbenega instrumenta, petju, skladanju.

Slide 6

Telesno-gibalna inteligentnost: sposobnost spretnosti uporabe telesa, nadzorovanja in koordinacije telesnih gibov. Uporabljamo jo pri usklajenem gibanju, npr. športu, plesu pa tudi pri spretnem ravnanju s predmeti, npr. pri ročnih spretnostih.

Medosebna inteligentnost: sposobnost razumevanja drugih ljudi in uravnavanja medčloveških odnosov. Kaže se kot spretnost pri navezovanju stikov in komuniciranju z drugimi ljudmi, kot sposobnost razumevanja njihovih težav, motivov in čustev ter v učinkovitem odzivanju na vedenje drugih.

Znotrajosebna –avtorefleksivna inteligentnost: sposobnost zavedanja in razumevanja lastnega doživljanja in vedenja. Ljudje, ki imajo visoko izraženo avtorefleksivno inteligentnost, razumejo vzroke in posledice lastnega doživljanja, npr. Čustvovanja, in vedenja ter ju zmorejo uravnavati, poznajo svoje močne in šibke plati.

***Naravoslovna –naturalistična- inteligentnost:** sposobnost sistematičnega opazovanja, razumevanja in natančnega razlikovanja naravnih in umetnih vzorcev ali sistemov. Uporabljamo jo pri prepoznavanju in klasificiranju rastlin, mineralov ali živali pa tudi pri vrtnarjenju, ribolovu.

* Gardner je sprva razlikoval sedem inteligentnosti, pozneje pa je seznamu dodal še naravoslovno inteligentnost. Seznam različnih vrst inteligentnosti s tem ni nujno končan – vrst inteligentnosti je mogoče več kot osem. Ena izmed njimi je eksistencialna –duhovna- inteligentnost, torej sposobnost za razmišljanje o smislu in pomenu življenja.

Slide 7

Teorija raznoterih inteligentnosti je v preteklih desetletjih najbolj vplivala na šolsko prakso, ki je bila tradicionalno naklonjena predvsem učencem z bolj razvito jezikovno in logično-matematično inteligentnostjo. Iz Gardnerjeve teorije pa izhaja, da je smiselno pri poučevanju un učenju uporabljati pester nabor učnih metod, s katerimi spodbujamo in omogočamo uporabljanje različnih vrst inteligentnosti in tako damo enake možnosti vsem učencem.

Kljub veliki odmevnosti Gardnerjeve teorije pri razumevanju inteligentnosti in njeni uporabi v izobraževanju, opozarjajo drugi raziskovalci inteligentnosti na nekatere dileme in nejasnosti. Kritiki menijo, da Gardner ni opisal različnih inteligentnosti, temveč različne talente, ter da meša inteligentnost kot umsko sposobnost z drugimi sposobnostmi.

Slide 8

Inteligentnost je pretežno podedovana. Raziskave kažejo, da je 75% do 80% razlik med ljudmi v pogledu inteligentnosti mogoče pripisati dednosti in le 20% do 25% dejavnikom okolja. Človek se s celotno genetsko zasnovi rodi, ko okolje še niti dobro ni začelo učinkovati nanj.

Vplivi okolja na človekove možgane, tako na še razvijajoče se kot tudi že odrasle, so zelo številni. Nekateri med njimi so škodljivi in povzročajo funkcionalne motnje, velja pa tudi pomemben razvojni princip, po katerem so za normalno dozorevanje možganskih struktur pomembne zunanje spodbude. Najbolj grobo lahko vplive okolja razvrstimo v naslednje skupine: *naključni dejavniki* (poškodbe, bolezni, oddvojitve od družine itd), *interakcija z vrstniki* (različno obravnavanje, neidentifikacija z vrstniki), *struktura družine* (vrstni red rojstev), *starševsko ravnanje* (različno obravnavanje, interakcije lastnosti staršev in otroki), *izvendružinski vplivi* (vrstniki, sorodniki, učitelji, TV).

Slide 9

Razvojne krivulje odražajo učinke biološkega dozorevanja in propadanja možganskih struktur in učinke nakopičenega izkustva človeka. Inteligentnost, kot smo jo mi opredelili, do obdobja pozne adolescence naglo raste, potem se za nekaj časa ustali, sledi pa sprva počasen, nato pa vedno hitrejši upad inteligentnosti. Razvoj in dozorevanje možganov poteka po v naprej določenem genetskem programu, vendar je zanj pomembno tudi, da ne prihaja do možganskih okvar in da v kritičnih obdobji zorenja možgani aktivni.

Slide 10

Glede inteligentnosti med ženskami in moškimi ni statistično pomembnih razlik. Drugače pa je pri posameznih primarnih mentalnih sposobnosti. Moški imajo boljše naslednje sposobnosti: prostorsko predstavljalnost, matematično rezoniranje, psihomotoriko – ciljanje in mehansko sposobnost. Ženske pa so boljše pri naslednjih sposobnostih: hitrost percepcije, verbalna fluentnost, numerična sposobnost, presojanje čustev, spretnosti prstov. Bolje si zapolnijo tudi ključna obeležja poti. Se pravi na splošno gledano bistvenih razlik med spoloma ni, obstajajo le majhna razlikovanja na posameznih področjih.